

พัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

นักกร บุญมาเลิศ
กาญจนา แก้วเทพ

บทนำ

เครือข่ายคนดูหนัง เป็นการรวมกลุ่มของคนดูหนังที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน และอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบหรือวิธีการที่ภาครัฐใช้ในการจัดการและควบคุมสื่อภาพยนตร์ ด้วยมุ่งหวังว่าจะสามารถเสนอ “ตัวแทนจากภาคประชาชน” ที่เป็น “คนดูหนัง” ให้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อภาครัฐ ที่จะมึบทบาทในการออกกฎหมายลูกหรือ “กฎกระทรวง” เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ (ระบบเรตติ้ง) ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 “เครือข่ายคนดูหนัง” จึงเป็นการรวมกลุ่มกันของ “ผู้บริโภคสื่อภาพยนตร์” ที่ไม่ใช่แค่การจัดตั้งเป็นกลุ่มแฟนหรือชมรมภาพยนตร์อย่างที่ปรากฏให้เห็นทั่วไป แต่เป็นอย่างก้าวเล็กๆ ก้าวแรกของภาคประชาชนที่แสดงตนว่าเป็นคนดูหนังที่ต้องการมี “ตัวตน” ต่อภาครัฐ เพื่อให้ “เสียง” ในฐานะ “พลเมือง” ได้มีโอกาสเปล่งกลับไปสู่ผู้มีอำนาจในการจัดการและควบคุมสื่อภาพยนตร์บ้าง

นักกร บุญมาเลิศ (นศ.ม. นิเทศศาสตร์พัฒนาการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552) และ กาญจนา แก้วเทพ (Ph.D., University of Paris 7, France, 1984) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชา การสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “พัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” นักกร บุญมาเลิศ โดยมี รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ซึ่งได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ในระดับดีมากของสาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ

ผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทของตัวเองในฐานะของ “คนใน” โดยการเข้าไปเป็นสมาชิกของเครือข่ายคนดูหนัง แต่จะทำตนเสมือน “คนนอก” โดยจะไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นใดๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อจะได้เห็นปรากฏการณ์ที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงที่สุด และไม่มีบทบาทของผู้วิจัยเข้าไปเกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาด้านพัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ทั้งในช่วงเวลาที่ยังเป็น “ปัจเจกบุคคล” ก่อนที่จะมีการก่อตั้งเครือข่ายคนดูหนังว่ารูปแบบการแสดงออกซึ่งการมีสิทธิและเสียงเกี่ยวกับภาพยนตร์อย่างไร และในช่วงเวลาที่เกิดการรวมกลุ่มเป็น “เครือข่ายคนดูหนัง” แล้วว่ามีการแสดงสิทธิและเสียงเกี่ยวกับภาพยนตร์อย่างไร

นอกจากนี้ ยังต้องการศึกษาถึงคุณลักษณะของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร พฤติกรรมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์นั้นเป็นอย่างไร ตลอดจนการใช้การสื่อสารเพื่อตอบสนองต่อการเข้ามารวมกลุ่มของคนดูหนัง รวมถึงการแสดงสิทธิและเสียงในมิติของ “ปัจเจกบุคคล” และในมิติของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ว่ามีการใช้ประโยชน์จากการสื่อสารเพื่อตอบสนองเชิงบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของ “เครือข่ายคนดูหนัง” และปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของคนดูหนัง
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังที่เกี่ยวกับภาพยนตร์
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”
4. เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารที่มีต่อการรวมกลุ่มและการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

คุณลักษณะของเครือข่ายคนดูหนัง หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายคนดูหนังอันได้แก่ ที่มาและจุดเริ่มต้นของเครือข่าย ลักษณะของสมาชิกเครือข่าย จุดประสงค์การรวมตัวของเครือข่าย ลักษณะ/ประเภทของเครือข่าย และพฤติกรรมการสื่อสารของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

พฤติกรรมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ หมายถึง การกระทำของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งก่อนการชมภาพยนตร์ เช่น การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ระหว่างชมภาพยนตร์ เช่น ระดับความตั้งใจในการชมฯ และหลังชมภาพยนตร์ เช่น การเขียนบันทึกหรือเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ฯ ตลอดจนความถี่ในการชมภาพยนตร์ ชมภาพยนตร์กับใคร ประเภทของภาพยนตร์ที่ชื่นชอบ และวิธีการทำความเข้าใจกับภาพยนตร์

พัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียง หมายถึง ช่วงระยะต่างๆ ในการพัฒนาบทบาทของผู้ชมภาพยนตร์ จนกลายเป็นคนดูหนังที่เป็นผู้กระทำ (Active Audience) ในพื้นที่สาธารณะซึ่งนำไปสู่การแสดงสิทธิและเสียงของคนดูหนังในระดับ “ปัจเจกบุคคล” และในระดับ “เครือข่ายคนดูหนัง” อันประกอบด้วยพัฒนาการ 4 ระยะ คือ ระยะจากจุดเริ่มต้นสู่การเป็น “คอหนัง”, ระยะเพรียกหาแสงแห่งเสรีภาพ, ระยะจุดประกายความคิดโดยนิตยสาร BIOSCOPE, ระยะก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง”

บทบาทของการสื่อสาร หมายถึง บทบาทในด้านต่างๆ ของการสื่อสารที่สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังใช้ประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการ และการสร้างความพึงพอใจให้แก่ตนเอง เช่น บทบาทในการสร้าง Group like, บทบาทด้านการแสวงหาและแบ่งปันข้อมูล, บทบาทการเป็นเพื่อน, บทบาทในการเชื่อมโยงอุดมการณ์ของกลุ่มเข้ากับอุดมการณ์ของตน เป็นต้น โดยวัดจาก สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสมัยใหม่ และสื่อกิจกรรม

ขอบเขตการวิจัย

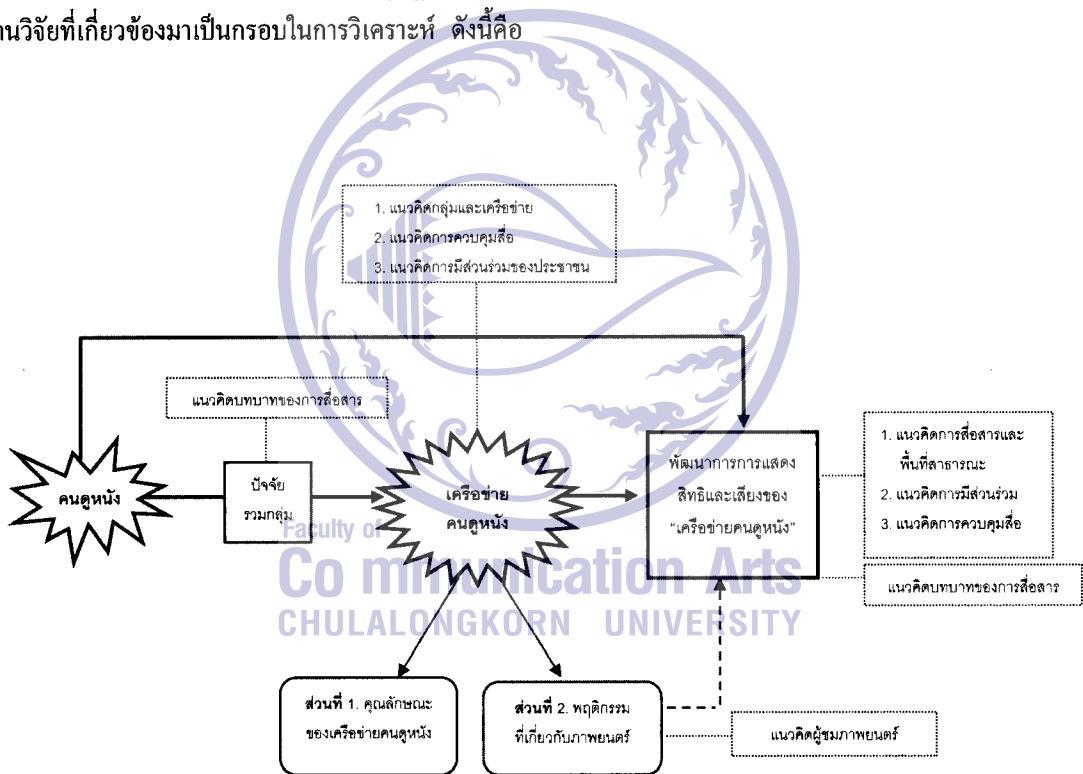
การวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษา “เครือข่ายคนดูหนัง” ไปพร้อมๆ กับการก่อตัวของเครือข่าย ตั้งแต่จุดเริ่มต้นในเดือนมีนาคม 2551 จนถึง เดือนพฤษภาคม 2552 ข้อมูลของเครือข่ายที่ศึกษาจึงเป็นการบ่งบอกถึง “สถานภาพ” ของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ณ ช่วงเวลานี้ เท่านั้น

แนวคิดสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ชมภาพยนตร์
2. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่าย
3. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ
4. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการสื่อสาร
5. แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมสื่อ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดแนวทางการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยนำแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ประกอบการวิจัยมาเป็นตัวกำหนดกรอบแนวทางการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 4 ข้อ ซึ่งสามารถนำมาเป็นเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1. Conceptual Framework

แผนภาพที่ 1 Conceptual Framework

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) โดยศึกษาจากเนื้อหาภายใน BLOG “เครือข่ายคนดูหนัง” และ

BLOG ส่วนตัวของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth-Interview) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม (1) ทีมงานนิตยสารไบออสโคป (BIOSCOPE) จำนวน 3 คน (2) สมาชิก

เครือข่ายคนดูหนัง จำนวน 17 คน ร่วมกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participation Observation) ด้วยการเป็นสมาชิกของเครือข่ายคนดูหนัง และเข้าร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยนี้ จัดแบ่งตามวัตถุประสงค์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1. คุณลักษณะของเครือข่ายคนดูหนัง ส่วนที่ 2. พฤติกรรมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ ส่วนที่ 3. พัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ส่วนที่ 4. บทบาทของการสื่อสารที่มีต่อการรวมกลุ่ม และการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

ส่วนที่ 1. คุณลักษณะของเครือข่ายคนดูหนัง

1.1 ที่มาและจุดเริ่มต้นของเครือข่ายคนดูหนัง

ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ คุณสุภาพ หริมเทพาธิป บรรณาธิการบริหารนิตยสารไบโอสโคป มีโอกาสได้เข้าร่วมประชุมในเวทีประเมินสถานภาพ/การณ์ด้านภาพยนตร์ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2551 ร่วมกับทางกระทรวงวัฒนธรรมและภาคส่วนต่างๆ ของสังคม อาทิ ภาควิชาการ (มหาวิทยาลัยมหิดล) ภาคเอกชน (สมาพันธ์ภาพยนตร์และสมาคมผู้กำกับภาพยนตร์ไทย) ภาคสังคม (เครือข่ายครอบครัว)ฯ ซึ่งมีการระดมความคิดเห็นร่วมกันในการกำหนดทิศทางของกฎหมายลูก หรือ “กฎกระทรวง” ที่จะนำมาใช้ประกอบการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ (ระบบเรตติ้ง) ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 จึงได้พบว่าในวงเสวนาดังกล่าว **ไม่มีภาคประชาชนที่เป็น “ตัวแทนของคนดูหนัง”** บ้างเลย กลับพบแต่เพียงตัวแทนจากเครือข่ายครอบครัวที่พยายามจะแสดงความคิดเห็นในบทบาทของคนดูหนังด้วย คุณสุภาพจึงเกิดความคิดที่จะเชิญชวนผู้ที่มีสถานะเป็น “คนดูหนัง” จริงๆ ให้ร่วมกันก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” ขึ้น เพื่อจะได้มีโอกาสเสนอตัวแทนจากคนดูหนังให้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นตามวงเสวนาเช่นนี้บ้าง จุดเริ่มต้นจึงเกิดขึ้นจากกระทู้ชักชวน

กระทู้หนึ่งในเว็บบอร์ดนิตยสารไบโอสโคปที่โพสต์ในวันที่ 18 มีนาคม 2551 และข้อความในนิตยสารไบโอสโคปฉบับเดือนเมษายน 2551 ในช่วงแรก ปฏิกิริยาตอบสนองจากคนดูหนังกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งที่ยอมลงชื่อสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง จึงเป็นกลุ่มผู้อ่านและผู้ใช้เว็บบอร์ดของนิตยสารไบโอสโคปนั่นเอง

ต่อมา ในวันที่ 23 เมษายน 2551 มีการประชุมเครือข่ายคนดูหนังครั้งที่ 1 ระหว่างทีมงานนิตยสารไบโอสโคปกับสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง หลังจากการประชุมวันนั้น ทางนิตยสารไบโอสโคปได้ลอยบทบาทในฐานะแกนนำออกไปจากการก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” เพื่อให้สมาชิกลงมือทำงานเครือข่ายกันไปเอง เพื่อไม่ให้เกิดภาพของ “สื่อมวลชน” มากอภัยกับบทบาทของเครือข่าย จากนั้น วันที่ 10 พฤษภาคม 2551 “**BLOG เครือข่ายคนดูหนัง**” ก็เปิดตัวขึ้นเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการควบคุมสื่อภาพยนตร์ และเป็นพื้นที่ที่ใช้ติดต่อระหว่างสมาชิกกับ “เครือข่ายคนดูหนัง”

กล่าวโดยสรุป ในช่วงแรก “เครือข่ายคนดูหนัง” เกิดจากการประชาสัมพันธ์และการใช้การสื่อสารในพื้นที่สาธารณะแบบเสมือนบนเว็บบอร์ดและพื้นที่สาธารณะบนหน้านิตยสารของนิตยสารไบโอสโคป ต่อมา ทาง “เครือข่ายคนดูหนัง” จึงมาสร้างพื้นที่สาธารณะของกลุ่มตนเองเพื่อใช้ในการสื่อสารกับสมาชิกและกับสาธารณะ คือ “**BLOG เครือข่ายคนดูหนัง**”

1.2 ลักษณะสมาชิกของเครือข่ายคนดูหนัง

ลักษณะสมาชิกของเครือข่ายคนดูหนัง ประกอบด้วยสมาชิกเครือข่ายทั้งที่รู้จักกันมาก่อนจะตั้งเครือข่าย และสมาชิกเครือข่ายที่ไม่รู้จักกัน และจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังมีคุณสมบัติร่วมบางอย่างที่มีอยู่ร่วมกันดังต่อไปนี้

1. “สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง” มีลักษณะความเป็นปัญญาชนและชนชั้นกลาง
2. “สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง” ล้วนบรรลุนิติภาวะแล้ว

3. “สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง” มีลักษณะรักหนัง และรักสิทธิเสรีภาพ

4. “สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง” ส่วนใหญ่อยู่กรุงเทพฯ

1.3 จุดประสงค์การรวมตัวของเครือข่ายคนดูหนัง

“เครือข่ายคนดูหนัง” มีจุดประสงค์ในการรวมตัว เพื่อที่จะแสดงพลังและสะท้อนให้เห็นจุดยืนของคนดูหนังกลุ่มหนึ่งที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อภาครัฐในฐานะ “ตัวแทนของคนดูหนัง” บ้างเหมือนกับที่ “ตัวแทนเครือข่ายครอบครัว” มีโอกาสได้เข้าไปอยู่ตามวงเสวนาต่างๆ ที่มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการออก “กฎกระทรวง” ที่จะมาใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการจัดเรตติ้งภาพยนตร์ หรือมาตรการต่างๆ ที่จะใช้กับสื่อภาพยนตร์ โดยพยายามที่จะยกระดับของการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนต่อภาครัฐในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker/ Planner)

1.4 อุดมการณ์ร่วมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง

อุดมการณ์ร่วมของสมาชิก ก็คือ อุดมการณ์ที่เกี่ยวกับการเรียกร้องเสรีภาพให้กับสื่อภาพยนตร์จากการควบคุมสื่อด้วยระบบเซ็นเซอร์ และให้มีการนำระบบเรตติ้ง (การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อตามกลุ่มอายุผู้ชม) มาใช้ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์แทนโดยที่ไม่มีการเซ็นเซอร์แฝงหรือทับซ้อนอยู่ในระบบเรตติ้งอีกทีหนึ่ง

1.5 ประโยชน์ที่ได้จาก “เครือข่ายคนดูหนัง”

จากผลการวิจัยพบว่า น่าจะเนื่องมาจากช่วงเวลา ที่ศึกษานี้ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการสร้างเครือข่าย ดังนั้นสมาชิกส่วนใหญ่ของเครือข่ายคนดูหนังจึงยังให้สัมภาษณ์ว่า ยังมองไม่เห็นประโยชน์ที่เกิดจากการมีเครือข่ายคนดูหนังมากนัก อย่างไรก็ตาม ผลจากการอ่านข้อมูลประกอบด้วยวิธีการอื่นๆ ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายนี้อยู่ 4 บทบาท ดังนี้

1. บทบาทในการเป็นพื้นที่เก็บและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร

2. บทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ (Watch Dog)

3. บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการควบคุมสื่อภาพยนตร์

4. บทบาทในการเปิดพื้นที่ให้กับภาพยนตร์นอกกระแส

1.6 ประเภท/ลักษณะของเครือข่ายคนดูหนัง

จากผลการวิจัยพบว่า “เครือข่ายคนดูหนัง” มีลักษณะการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เป็นเครือข่ายจัดตั้งประเภทเชิงประเด็นความสนใจซึ่งมีจุดเด่นตรงที่เป็น “คนคอเดียวกัน” ในกรณีนี้ก็คือ การรวมตัวของคนดูหนังที่มีลักษณะ “รักหนัง” และสนใจเรื่องสิทธิเสรีภาพในการรับรู้/เสพสื่อเหมือนกัน โดยชูประเด็นเรื่องการเสนอตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดง “สิทธิ” และ “เสียง” ที่มาจากคนดูหนังต่อภาครัฐ

“เครือข่ายคนดูหนัง” จัดเป็นเครือข่ายขนาดเล็ก ปัจจุบัน (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2552) มีสมาชิกเครือข่าย จำนวน 69 คน มีโครงสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันในระดับบุคคล จุดเด่นที่แตกต่างจากเครือข่ายอื่นๆ คือ มีลักษณะเป็น “เครือข่ายออนไลน์” แต่ทว่า สมาชิกยังไม่สามารถเข้าถึงกันและกันได้ทั้งหมดเนื่องจากมีทั้งสมาชิกที่รู้จักกันและไม่รู้จักกัน ใช้รูปแบบการสื่อสารเป็นการสื่อสารแบบสองทาง โดยผ่านช่องทาง “สื่ออินเทอร์เน็ต” เป็นช่องทางหลัก อาทิ BLOG “เครือข่ายคนดูหนัง”, กระดานข่าวของนิตยสารไบโอสโคป ฯ อีกทั้งมีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากไม่มีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่ายอย่างชัดเจน

ระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การจัดกลุ่มระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกจาก “ความรู้จักกัน” และ “ปริมาณความถี่” ในการเข้ามาใช้เว็บบอร์ดของนิตยสารไบโอสโคป ได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 “แก๊งค์บอร์ดไบโอ” มีจำนวน 5 คน เป็นกลุ่มที่มีความสนิทสนมและรู้จักกันมาก่อนจะมีการก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” หลายปี มีความถี่ในการ

ใช้เว็บบอร์ดไปโอสโคปทุกวัน-เกือบทุกวัน กระทั่งนำมาสู่ความสัมพันธ์บนพื้นที่ทางกายภาพด้วยคือมีการพบปะแบบเห็นหน้าค่าตากัน

กลุ่มที่ 2 “สมาชิกทั่วไป” มีจำนวน 7 คน เป็นกลุ่มที่รู้จักกันแต่ใน “นามแฝง” และสมาชิกกลุ่มนี้ก็จะรู้จักกับ “แก๊งค์บอร์ดไปโอ” ด้วยเช่นกัน มีความถี่ในการเข้ามาใช้เว็บบอร์ดเป็นระยะแต่ไม่สามารถประมาณความแน่นอนได้ สมาชิกเครือข่ายคนดูหนึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่มนี้

กลุ่มที่ 3 “ผู้โดดเดี่ยว” มีจำนวน 5 คน เป็นกลุ่มที่ไม่รู้จักสมาชิกคนอื่น ๆ ในเครือข่ายคนดูหนึ่งเลย มีการใช้เว็บบอร์ดของนิตยสารไปโอสโคปเพื่ออ่านเพียงอย่างเดียวบางครั้งคราว เป็นผลให้ไม่มีการสื่อสารกันระหว่างสมาชิกไปโดยปริยาย

1.7 พฤติกรรมการสื่อสารของ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง”

ในส่วนของพฤติกรรมการสื่อสารของ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” จะแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิก กับ พฤติกรรมการสื่อสารของ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” กับสาธารณะ โดยศึกษาผ่านสื่อ 3 ช่องทาง ได้แก่ สื่อบุคคล, สื่อสมัยใหม่ และ สื่อกิจกรรม พิจารณาจากเนื้อหาและความถี่ในการสื่อสาร

1.7.1 พฤติกรรมการสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิก

สื่อบุคคล

สำหรับสื่อบุคคลในส่วนของ “แก๊งค์บอร์ดไปโอ” จะมีบทบาทสำคัญในแง่ของการชักชวนให้กลุ่ม “สมาชิกทั่วไป” ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ด้วย เพราะสะท้อนให้เห็นว่าเป็น “คนคอเดียวกัน” มีรสนิยมชื่นชอบภาพยนตร์ที่คล้ายคลึงกัน โดยส่วนใหญ่จะมีโอกาสพบกันตามโรงภาพยนตร์หรือเทศกาลฉายหนังต่างๆ เนื้อหาในการสื่อสารจะพูดคุยกันถึงเรื่องของภาพยนตร์เป็นหลัก แต่การพูดคุยในเรื่องของเครือข่ายคนดูหนึ่งแทบจะไม่มีเลย ส่วนความถี่ในการสื่อสารนั้นไม่สามารถบอกปริมาณความถี่ที่แน่นอนได้ขึ้นอยู่กับระดับของความ

สนิทสนมของแต่ละคนด้วย ในส่วนของ “แก๊งค์บอร์ดไปโอ” ที่มีการสื่อสารกันเองภายในกลุ่มทุกวันนี้ สามารถสื่อสารกับสื่อบุคคลได้ด้วยช่องทางของสื่อสมัยใหม่อย่างโปรแกรม MSN และเว็บบอร์ดของนิตยสารไปโอสโคป ส่วนกลุ่ม “สมาชิกทั่วไป” ไม่ค่อยมีการสื่อสารกันเองภายในกลุ่มและกับกลุ่ม “แก๊งค์บอร์ดไปโอ” มากนักจึงไม่มีความถี่ที่แน่นอน

สื่อสมัยใหม่

สื่อสมัยใหม่ หมายถึง สื่ออินเทอร์เน็ต (เว็บบอร์ด, BLOG, โปรแกรมแชท, อีเมล) และโทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด เพราะสมาชิกเครือข่ายคนดูหนึ่งทั้งในส่วนของ “แก๊งค์บอร์ดไปโอ” และ กลุ่ม “สมาชิกทั่วไป” ส่วนใหญ่จะใช้สื่อชนิดนี้ในการเริ่มต้นทำความรู้จักกันและจะมีบางส่วนที่นำไปสู่การสานสัมพันธ์กันบนพื้นที่ทางกายภาพด้วย พื้นที่ที่มีการสื่อสารของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนึ่งกันมากที่สุดผ่านสื่อสมัยใหม่ ก็คือ เว็บบอร์ดของนิตยสารไปโอสโคป, โปรแกรมแชท MSN, BLOG ส่วนตัวของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนึ่ง, BLOG “เครือข่ายคนดูหนึ่ง”, เว็บบอร์ดเครือข่ายคนดูหนึ่ง สำหรับเนื้อหาในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายคนดูหนึ่ง มักจะเป็นไปในเรื่องการติดตามความคืบหน้าและความเคลื่อนไหวของเครือข่ายคนดูหนึ่ง แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะสื่อสารกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์มากที่สุด ซึ่งมีทั้งการอัพเดทข่าวคราวใหม่ๆ ของภาพยนตร์ทั่วโลก และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพยนตร์ รวมไปถึงเรื่องหนังสือ ดนตรี ศิลปะ สถานการณ์บ้านเมือง อันเป็นการสะท้อนถึงลักษณะของ “Smart Consumer” ที่มีการรับสื่อหลากหลายแขนงและรอบด้าน รวมทั้งยังมีการใช้สื่อสมัยใหม่ทุกวันด้วย

สื่อกิจกรรม

สำหรับสื่อกิจกรรมระหว่างสมาชิกของเครือข่ายคนดูหนึ่งมีเพียง “สื่อกิจกรรมเฉพาะกิจ” อย่างการประชุมเครือข่ายคนดูหนึ่งเพียง 2 ครั้ง ซึ่งก็มีสมาชิกร่วมประชุมน้อยมาก (ครั้งที่ 1 : 3 คน ครั้งที่ 2 : 5 คน ผู้สนใจเข้าร่วมประชุมอีก 3 คน) อันสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจและความกระตือรือร้นของสมาชิกในการมี

ส่วนร่วมกับเครือข่ายได้อีกทางหนึ่ง ในทางกลับกัน สื่อกิจกรรมที่ใช้เชื่อมความสัมพันธ์กันในกลุ่มสมาชิกมาตั้งแต่ก่อนมีเครือข่ายคนดูหนัง จะเป็นกิจกรรมส่วนตัวของสมาชิกที่ทำเป็นประจำ เช่น การไปร่วมงานเทศกาลหนังต่างๆ, การจัดกิจกรรมฉายหนังฯ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่า แม้การรวมกันในลักษณะของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างหลวมๆ และไม่ค่อยเข้มแข็ง แต่การรวมกันในลักษณะของกลุ่มสมาชิกที่รู้จักกันและมีมาก่อนเครือข่ายคนดูหนังนั้นค่อนข้างจะมีสัมพันธภาพที่ดี

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมการสื่อสารภายในเครือข่ายของสมาชิกกับสมาชิก มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง เป็นรูปแบบการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) โดยมีคุณรัชชัย วงศ์กิจรุ่งเรือง ผู้ทำหน้าที่เป็นเว็บมาสเตอร์ของ BLOG เครือข่ายคนดูหนัง เป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับสมาชิกคนอื่นๆ ได้ทุกคน เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายและเป็นเสมือนผู้ที่เชื่อมต่อการสื่อสารกับสมาชิกคนอื่นๆ เข้าไว้กับเครือข่าย (Star/Liaison) และถึงแม้ว่าจะมีสมาชิกอีกหลายคนที่สามารถติดต่อสื่อสารกันตัวเองโดยตรงโดยไม่ต้องผ่านคุณรัชชัย แต่รูปแบบการสื่อสารในภาพรวมใหญ่จะเป็นในลักษณะของการสื่อสารแบบวงล้อ และมีเพียงกลุ่มย่อยเล็กๆ เพียงไม่กี่คนที่สามารถเข้าถึงและติดต่อสื่อสารกันได้ทุกคน

1.7.2 พฤติกรรมการสื่อสารของ “เครือข่ายคนดูหนัง” กับสาธารณะ

สื่อบุคคล

สื่อบุคคลที่เคยสื่อสารกับสาธารณะในฐานะของ “เครือข่ายคนดูหนัง” เพิ่งจะมีโอกาสเพียงครั้งเดียว คือ การไปปรากฏตัวและร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีประเมินสถานการณ์ด้านภาพยนตร์ที่สนับสนุนโดยกระทรวงวัฒนธรรม แต่ในการไปประชุมครั้งนั้นก็ไม่ได้มีการแนะนำตัวว่าเป็นตัวแทนมาจากเครือข่ายคนดูหนัง

สื่อสมัยใหม่

สื่อสมัยใหม่ เป็นสื่อที่มีบทบาทมากที่สุดและสำคัญที่สุดสำหรับ “เครือข่ายคนดูหนัง” ในการสื่อสารกับสาธารณะ ทั้งยังใช้ในการประกาศ “ตัวตน” ก็คือ

BLOG ของเครือข่ายคนดูหนัง ซึ่งเป็นเพียงช่องทางเดียวที่ไม่มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่และเวลา รวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนเครือข่ายด้วยสื่อชนิดนี้เป็น “กระบอกเสียง” สำคัญที่ใช้ในการกระจายข่าวต่างๆ ให้แก่สมาชิกกับสาธารณะของเครือข่ายคนดูหนัง เช่น ข่าวความคืบหน้าเกี่ยวกับกระบวนการบังคับใช้ระบบเรตติ้งตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ 2551 รวมถึงการออก “กฎกระทรวง” , ข่าวเกี่ยวกับการเซ็นเซอร์และภาพยนตร์ที่ถูกแบน (ห้ามฉาย) แต่ละเรื่อง, การแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ให้กับภาพยนตร์นอกกระแส และการแจ้งข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของเครือข่ายคนดูหนัง นอกจากนี้ ยังมีภรรยาข่าวสารภายใน Blog ไปกระจายข่าวตามเว็บบอร์ดที่เกี่ยวกับภาพยนตร์อีกด้วย เช่น เว็บบอร์ดของพันทิพ, เว็บบอร์ดของป๊อปปิคอร์น แม็กกาซีนฯ ส่วนความถี่ในการสื่อสารจะขึ้นอยู่กับปริมาณข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในแต่ละช่วงเวลา/เดือนซึ่งก็จะมีการอัปเดตข้อมูลตามนั้น

สื่อกิจกรรม

จากผลการวิจัยยังไม่พบว่ามีสื่อกิจกรรมที่ใช้เพื่อสื่อสารกับสาธารณะของเครือข่ายคนดูหนัง เนื่องด้วยสมาชิกยังมีจำนวนน้อยและคนทำงานก็มีน้อยมากรวมทั้งยังขาดความพร้อมในด้านต่างๆ อีกหลายอย่าง เช่น เงินทุน, สถานที่ ฯ

กล่าวโดยสรุป พฤติกรรมการสื่อสารภายนอกเครือข่ายของ “เครือข่ายคนดูหนัง” กับสาธารณะ มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง เป็นรูปแบบการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) โดยมีคุณดร.สรรณ โกวิชวานิชชา และ คุณรัชชัย วงศ์กิจรุ่งเรือง 2 แกนนำของเครือข่ายคนดูหนัง เป็นผู้รวบรวมและส่งข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข่าวต่างๆ และสมาชิกคนอื่นๆ เพื่อสื่อสารให้สาธารณะรับทราบข้อความคืบหน้า ความเป็นไป ทั้งของเครือข่ายคนดูหนัง และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่างๆ ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ฉบับใหม่ (2551) ข่าวเกี่ยวกับการเซ็นเซอร์และการแบนภาพยนตร์ฯ ซึ่งรูปแบบของข่ายการสื่อสารแบบตัวยานี้ มักเกิดขึ้นในกลุ่มที่สมาชิกเพียง 1 คน หรือ 2 คน เท่านั้นที่เต็มใจ

จะรับทำงานและรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนที่เหลือของกลุ่มยังไม่มีบทบาทเข้าร่วมรับผิดชอบอย่างเต็มที่อันน่าจะเนื่องมาจากเครือข่ายยังอยู่ในช่วงเริ่มก่อตัว

เนื่องจากในช่วงเวลาที่ศึกษานี้ “เครือข่ายคนดูหนัง” ยังอยู่ในช่วงของระยะการก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” เพราะเริ่มจัดตั้งและดำเนินการมาได้ประมาณ 1 ปีกว่า (มี.ค. 2551-พ.ค.2552) ซึ่งเป็นเพียงระยะเริ่มต้นของวงจรชีวิตเครือข่าย การศึกษา “เครือข่ายคนดูหนัง” ในช่วงเวลานี้จึงเป็นการศึกษา “สถานภาพ” ที่เป็นอยู่ของเครือข่ายตลอดจนวิเคราะห์ถึงปัญหาของการทำเครือข่ายต่อไปในอนาคต

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของคนดูหนัง

การรวมกลุ่มของคนดูหนังอย่างเป็นทางการ เป็นการรวมตัวกันในลักษณะของ “เครือข่ายคนดูหนัง” โดยมีปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านอุดมการณ์ร่วม
2. ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร
3. ปัจจัยทางด้านระยะเวลาและประสบการณ์ในการดูหนัง
4. ปัจจัยทางด้านผู้นำความคิด
5. ปัจจัยทางด้านรสนิยมในการชมภาพยนตร์

ส่วนที่ 2. พฤติกรรมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังที่เกี่ยวกับภาพยนตร์

ผลการวิจัยในส่วนนี้พบว่า สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังมีแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการชมภาพยนตร์บางอย่างที่แตกต่างจากกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ทั่วไป อาทิ การแสวงหาข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์อย่างสม่ำเสมอ การมีประสบการณ์ในการชมภาพยนตร์มากมายและอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะภาพยนตร์นอกกระแส รวมถึงให้ความสำคัญกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้กำกับภาพยนตร์และนิยมชมภาพยนตร์เพียงลำพัง ส่วนหลังการชมภาพยนตร์ก็จะมีการวิเคราะห์วิจารณ์ภาพยนตร์ใน

ลักษณะพูดคุยกับเพื่อนหรือเขียนแสดงความคิดเห็นทางสื่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนการให้ความสำคัญกับรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของภาพยนตร์ฯ ดังที่ Joseph M. Boggs และ Dennis W. Petrie (2008) กล่าวว่า การชมภาพยนตร์เพื่อให้เข้าใจและมีความสามารถในการตีความและประเมินคุณค่าของภาพยนตร์ได้นั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อภาพยนตร์ (Cine-literacy) ซึ่งการเรียนรู้วิธีการและขั้นตอนดังกล่าวนั้นก็มาจากการทำความเข้าใจในแต่ละองค์ประกอบของภาพยนตร์และกระบวนการผลิตเชิงเทคนิคของภาพยนตร์ที่ใช้ในการสื่อความหมายด้วยภาพ อีกทั้งยังมีวิธีการทำความเข้าใจภาพยนตร์ในแบบองค์รวม อาทิ การ “เปิดใจ” ให้กับภาพยนตร์ทุกรูปแบบอย่างไม่มีอคติ เพื่อเป็นการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ ทางการชมภาพยนตร์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนหรือการอ่านบทวิจารณ์ภาพยนตร์ การประยุกต์ความรู้จากศาสตร์สาขาต่างๆ นอกเหนือจากศาสตร์ของภาพยนตร์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ภาพยนตร์ เป็นต้น ซึ่งแบบแผนของพฤติกรรมที่สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังทำซ้ำๆ อยู่เป็นประจำนี้เอง ส่งผลให้เกิดเป็นกระบวนการบ่มเพาะลักษณะของการเป็น “ผู้ชมตามคม” (Smart Audience) อันเป็นคุณสมบัติเด่นของคนกลุ่มนี้

ผู้วิจัยมองว่า การมีลักษณะเป็นผู้ชมตามคมเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังมีความตระหนักในเรื่องคุณค่าของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านผลงานศิลปะ ซึ่งในกรณีนี้ก็คือผลงานภาพยนตร์และเมื่อเกิดความรู้สึกว่าถูกละเมิดสิทธิจากการชมภาพยนตร์ที่ถูกเซ็นเซอร์ด้วยการบัง เบลอ แบน ก็จะนำไปสู่การตระหนักในสิทธิและเสรีภาพทางการรับรู้/เสพสื่อด้วย จึงสังเกตเห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากระบบการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์แบบเดิม (ตามพ.ร.บ.ภาพยนตร์ 2473) และถึงแม้จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 (พ.ร.บ. ภาพยนตร์ฉบับใหม่) แล้วก็ตาม แต่ภายใต้เกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ ก็ยังคงปรากฏแนวคิดที่ให้อำนาจกับภาครัฐสามารถเซ็นเซอร์ภาพยนตร์หรือแบนภาพยนตร์ได้เหมือนเช่นเดิมอยู่ดี เมื่อมีการจุดประเด็น

เรื่องการก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” จากนิตยสารภาพยนตร์อย่างไบโอสโคปเป็นผู้ริเริ่มแนวคิด จึงต้องการร่วมแสดงพลังของการเป็น “หนึ่งเสียงเล็กๆ” เพื่อนำไปสู่ “หนึ่งเสียงใหญ่” โดยพยายามก่อตั้งเป็น “เครือข่ายคนดูหนัง” ร่วมกัน

ส่วนที่ 3. พัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

ผลการวิจัยในส่วนนี้จะสรุปถึงพัฒนาการในระยะต่างๆ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นในการชมภาพยนตร์กระทั่งพัฒนาบทบาทมาเป็นคนดูหนังที่เป็นผู้กระทำ (Active Audience) ในพื้นที่สาธารณะซึ่งนำไปสู่การแสดงสิทธิและเสียงของคนดูหนังในระดับ “ปัจเจกบุคคล” และในระดับ “เครือข่ายคนดูหนัง” อันประกอบด้วยพัฒนาการ 4 ระยะ ดังนี้ (1) ระยะจากจุดเริ่มต้นสู่การเป็น “คอหนัง” (2) ระยะเพรียกหาแสงแห่งเสรีภาพ ที่จะกระทำในมิติของปัจเจกบุคคล (3) ระยะจุดประกายความคิดโดยนิตยสารไบโอสโคป (4) ระยะก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” ที่จะกระทำในมิติของเครือข่าย

3.1 ระยะจากจุดเริ่มต้นสู่การเป็น “คอหนัง”

ในช่วงระยะนี้ เป็นช่วงเวลาที่สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังรู้ตัวว่าชื่นชอบการชมภาพยนตร์ จึงเริ่มมีการแสวงหาประสบการณ์ทางการชมภาพยนตร์ให้หลากหลายที่สุด ตลอดจนการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านศิลปะภาพยนตร์จากการอ่านหนังสือและนิตยสารที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ เมื่อมีประสบการณ์และความรู้ทางภาพยนตร์ในระดับหนึ่งแล้ว จึงเริ่มมีการเขียนถึงภาพยนตร์ที่ได้ไปชมมา ซึ่งมีทั้งในลักษณะของการจดสถิติ เขียนบันทึก และที่ค่อยๆ พัฒนาเป็นบทความไปจนถึงการเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ โดยเฉพาะเมื่อมีสื่อสมัยใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตที่ใช้การเขียนผ่านระบบคอมพิวเตอร์อีกทั้งยังมีพื้นที่ในการเผยแพร่อย่าง BLOG และเว็บไซต์ต่างๆ ก็เอื้อให้สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังมีการเขียนวิเคราะห์วิจารณ์ภาพยนตร์มากขึ้น ซึ่งในช่วงนี้เองที่สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังจะค่อยๆ มีกระบวนการพัฒนาตนเองจนกลายเป็น “ผู้ชมตามคม” (Smart Audience) ในที่สุด

ระยะนี้สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง จะเริ่มใช้สิทธิของความเป็น “ผู้บริโภค” ในพื้นที่สาธารณะ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์สินค้า/บริการที่เสพอย่างภาพยนตร์ จึงเท่ากับเป็นการขยับบทบาทจากที่เป็นเพียงผู้รับสาร (Receiver) มาเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ด้วย

3.2 ระยะเพรียกหาแสงแห่งเสรีภาพ

ในช่วงระยะนี้ เป็นช่วงเวลาที่สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังต่างก็ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานของระบบเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ที่สะสมมาเป็นเวลานาน อีกทั้งตัวกฎหมายที่ใช้ควบคุมสื่อภาพยนตร์ก็มีความล้าหลังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน แต่ก็ทำได้เพียงการบ่นหรือพูดคุยกับเพื่อนที่เป็นผู้ชมภาพยนตร์ด้วยกันเอง หรือการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าวในเว็บบอร์ดต่างๆ ที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ กระทั่งเกิดกรณีการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์เรื่อง “แสงศตวรรษ” ของผู้กำกับภาพยนตร์อิสระ อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ที่กลายเป็นประเด็น “Talk of the Town” ในวงการภาพยนตร์ไทยถึงความเหมาะสมไม่เหมาะสมต่อการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ 4 จาก อันได้แก่ฉากที่เกี่ยวกับพระและหมอ คือฉากพระเล่นกีตาร์, พระเล่นเครื่องร่อน, หมอดื่มเหล้าในโรงพยาบาล และ หมอจูบกับแฟนสาวแล้วอ้ววะเพศแข็งตัว (ในร่มผ้า) ส่งผลให้เกิดกระแสความไม่พอใจในสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวาง ตลอดจนความไม่เข้าใจต่อกระบวนการ/มาตรฐานการทำงานของคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ทั้งจากฝั่งผู้สร้างและผู้ชมภาพยนตร์ ว่าใช้อะไรเป็นเกณฑ์/บรรทัดฐานในการตัดสินหนังเรื่องหนึ่งบ้าง ในที่สุดก็นำสู่การเกิดเครือข่ายรณรงค์เพื่อเสรีภาพของภาพยนตร์ “Free Thai Cinema Movement” อันเป็นความร่วมมือของผู้คนในหลายภาคส่วนทั้งที่มีความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องก็บังการหนึ่ง เพื่อเรียกร้องให้มีการนำพระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่มาใช้แทนฉบับ พ.ศ. 2473 อย่างที่เคยมีมาตลอด และให้นำระบบการกำหนดเรตติ้งภาพยนตร์มาบังคับใช้แทนระบบการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์เช่นที่เป็นอยู่ นำมาสู่ความสำเร็จในการผลักดันให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับเก่า (2473) กระทั่งมีการประกาศ

ใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ในที่สุด

ระยะนี้สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง(ที่เคยมีบทบาทเป็นเพียง”ผู้บริโภคภาพยนตร์-consumer) ได้เริ่มมีความตื่นตัวในฐานะของ “พลเมือง” (citizen) ปรากฏให้เห็นในพื้นที่สาธารณะบ้างแล้ว เช่น การเขียนบทความประท้วงการทำงานของคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ออกเผยแพร่ทางสื่ออินเทอร์เน็ต การแสดงความคิดเห็นต่อร่างพ.ร.บ.ภาพยนตร์ พ.ศ. ... ที่ยังมีเนื้อความไม่เหมาะสม เป็นต้น แต่ในช่วงนี้ยังคงเป็นการกระทำใน “มิติของปัจเจกบุคคล” ยังไม่มีการรวมตัวกันในลักษณะของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

3.3 ระยะจุดประกายความคิดโดยนิตยสารไบโอสโคป

ในช่วงระยะนี้ (มี.ค.-เม.ย. 2551) เป็นช่วงที่ทางนิตยสารไบโอสโคปเริ่มจุดประกายความคิดให้แก่คนดูหนังโดยเริ่มจากผู้อ่านและผู้ใช้เว็บบอร์ดของนิตยสารไบโอสโคปให้ร่วมกันก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” เพื่อเสนอตัวแทนที่มาจากภาคประชาชนที่เป็นคนดูหนังจริงๆในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อภาครัฐตามเวทีเสวนา/การประชุมที่มีการระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ ต่อการกำหนดกรอบของกฎหมายลูก เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการตรวจพิจารณาจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์(ระบบเรตติ้ง) ซึ่งเมื่อความคิดเห็นได้รับการเผยแพร่ออกไปทางเว็บบอร์ดและหน้านิตยสารไบโอสโคป ก็ปรากฏว่ามีคนดูหนังจำนวนหนึ่งแสดงเจตจำนงว่าต้องการเป็นสมาชิก “เครือข่ายคนดูหนัง” แม้จะยังคงเป็นเพียงคนดูหนังกลุ่มเล็กๆ แต่ก็นำไปสู่การประชุมเครือข่ายคนดูหนังครั้งที่ 1 ร่วมกับทีมงานนิตยสารไบโอสโคปที่ออกมาชี้แจงว่าทาง “นิตยสารไบโอสโคป” เป็นเพียงแค่ผู้ริเริ่มและกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวของคนดูหนังในลักษณะของเครือข่ายเท่านั้น แต่การจะขับเคลื่อนเครือข่ายไปทางไหน เป้าหมายของเครือข่ายคืออะไร จะเป็นเรื่องของสมาชิกเครือข่ายที่จะต้องไปจัดการกันเอง นิตยสารไบโอสโคปเพียงแค่ทำหน้าที่ของ “สื่อ” ในการเปิดพื้นที่ให้กับคนดูหนังสามารถรวมตัวกันได้

ระยะนี้เป็นช่วงที่มีบทบาทของสื่อมวลชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยทำหน้าที่ในการเป็น “พื้นที่สาธารณะ” ให้กับกลุ่มคนดูหนัง ทั้งในแง่ของการเปิดพื้นที่ให้เกิดการรวมกลุ่มของคนดูหนังและจะมีส่วนช่วยสนับสนุนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของเครือข่ายในอนาคตต่อไป

3.4 ระยะก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง”

ในช่วงระยะนี้ (พ.ค. 2551-พ.ค. 2552) เป็นช่วงเวลาที่คุณดูหนังมีการรวมตัวกันเป็น “เครือข่ายคนดูหนัง” แล้ว ซึ่งหลังจากการประชุมครั้งที่ 1 ร่วมกับทางทีมงานนิตยสารไบโอสโคป คุณดระสม โกวิชวินชา สมาชิกท่านหนึ่งได้รับหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานงานเครือข่ายคนดูหนัง และ คุณรัชชชัย วงศ์กิจรุ่งเรือง สมาชิกอีกท่านหนึ่งได้รับอาสาทำ Blog ของเครือข่ายคนดูหนังเพื่อสร้างพื้นที่ในการสื่อสารกับสาธารณะ ตลอดจนพื้นที่ในการสื่อสารกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง ทั้งยังเป็นพื้นที่ในการประกาศ “ตัวตน” สู่อำนาจของเครือข่ายคนดูหนังด้วย นอกจากนี้ ทางเครือข่ายคนดูหนังยังมีโอกาสได้ไปร่วมประชุมในเวทีประเมินสถานการณ์ด้านภาพยนตร์ และเวทีเสวนาเรื่อง “เรตติ้งไทยในคืนวันพุธ” ที่จัดขึ้นโดยการสนับสนุนของกระทรวงวัฒนธรรม แต่ในการไปปรากฏตัวต่อที่ประชุมทั้ง 2 ครั้งนั้นก็ยังไม่มีใครแนะนำตัวในฐานะของตัวแทนจากเครือข่ายคนดูหนัง จึงยังไม่สามารถประกาศตัวตนบนพื้นที่สาธารณะทางกายภาพแบบเห็นหน้าเห็นตากันได้

ในระยะของการก่อตั้งนี้ “เครือข่ายคนดูหนัง” กำลังอยู่ระหว่างการขยายฐานสมาชิกของเครือข่าย ซึ่งก็ปรากฏว่ายังไม่มีการใช้กลยุทธ์เชิงรุกมากนัก โดยยังคงใช้กลยุทธ์ “เชิงรับ” ในการขยายฐานสมาชิก เช่น มีการนำเอาข่าว/ข้อมูลที่ปรากฏภายในบล็อกของเครือข่ายคนดูหนังไปโพสต์ตามเว็บบอร์ดต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข่าวสารเท่ากับเป็นการ “แนะนำตัว” ให้ผู้ใช้เว็บบอร์ดที่เป็นผู้ชมภาพยนตร์ได้รู้จักกับเครือข่ายและเข้ามาเยี่ยมชมบล็อกของเครือข่าย ทั้งยังมีความพยายามที่จะสร้าง “ตัวตน” ผ่านนิตยสารภาพยนตร์ฉบับอื่นๆ อย่าง FILMAX ร่วมกับความพยายามผลักดันของนิตยสารไบโอสโคปที่มีการนำเสนอการแสดงความคิดเห็นของตัวเองจากเครือข่ายคนดูหนังในประเด็นต่างๆ เพื่อให้

เป็นที่รับรู้ถึงการมีอยู่ต่อสาธารณะอย่างน้อยที่สุดก็ในกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ที่อ่านนิตยสาร

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ในช่วงระยะเวลาแห่งการก่อตั้งนี้ บทบาทของนิตยสารไบโอสโคปที่มีต่อเครือข่ายคนดูหนัง ยังมีอยู่น้อยมากและไม่ได้ช่วยทำหน้าที่ “พี่เลี้ยง” ให้กับทางเครือข่ายคนดูหนังอย่างเพียงพอ เนื่องจากต้องการให้ “เครือข่ายคนดูหนัง” เป็นการดำเนินการที่มาจากสมาชิกเครือข่ายเองทั้งหมด ซึ่งการปล่อยให้เครือข่ายต้อง “หัดเดินเองในทุกๆ ขั้นตอน” โดยเฉพาะในช่วงเริ่มตั้งต้น น่าจะส่งผลให้เครือข่ายขับเคลื่อนไปได้ค่อนข้างช้า เพราะสมาชิกเครือข่ายไม่ได้มีประสบการณ์ในการทำเครือข่ายมาก่อน ความช่วยเหลือของนิตยสารไบโอสโคปในช่วงนี้จึงเป็นการทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะให้กับทางเครือข่ายคนดูหนังเพียงอย่างเดียว

หลังจากเปิดตัว BLOG “เครือข่ายคนดูหนัง” มาเกือบ 1 ปี ในเดือนมีนาคม 2552 ก็มีการปรับรูปแบบใหม่ให้กับ Blog ของเครือข่ายคนดูหนัง ให้ดูมีสีสันทันสมัย มีความดึงดูดใจ ซึ่งน่าจะทำให้ผู้ที่เคยเข้ามาเยี่ยมชมบล็อกหรือผู้ที่เข้ามาใช้บล็อกครั้งแรกอยากกลับมาใช้บล็อกมากขึ้น

ในช่วงระยะนี้ “เครือข่ายคนดูหนัง” จึงกำลังอยู่ในช่วงที่พยายามสร้างความเข้าใจรวมในกลุ่มสมาชิก และนำเสนอ “ตัวตน” ให้เป็นที่รับรู้ต่อสาธารณะและผู้ชมภาพยนตร์ที่เข้ามาใช้กระดานข่าวต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาพยนตร์ เพื่อจะได้เป็นการขยายฐานแนวร่วมให้มีจำนวนมากขึ้น โดยใช้พื้นที่สาธารณะแบบเสมือนในการแสดง “สิทธิ” และ “เสียง” ในมิติของเครือข่าย ด้วยหวังว่าจะเป็นเสียงที่ดังมากขึ้น และมีความชอบธรรมมากขึ้นในการยื่นข้อเรียกร้องใดๆ หากจะมีการดำเนินการในอนาคต ดังนั้น ในช่วงนี้สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังจึงอยู่ในส่วนของการแปร “สำนึกในความเป็นพลเมือง” ไปสู่กระบวนการเป็น “พลเมืองที่แท้จริง” ซึ่งยังคงต้องใช้เวลาอีกมากบวกกับสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ ด้วยว่าจะเป็นตัวเร่งให้เกิดปฏิกิริยาจากคนดูหนังในฐานะของ “พลเมือง” ได้มากน้อยแค่ไหน

ส่วนที่ 4. บทบาทของการสื่อสารที่มีต่อการรวมกลุ่มและการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

ในการเข้ามารวมกลุ่มเป็นเครือข่ายและการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” นั้น ปัจจัยที่สำคัญมากประการหนึ่งและจะขาดเสียมิได้ที่ทำให้การรวมกลุ่มและการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” มีความเป็นไปได้ ก็คือ ปัจจัยด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าของ “สื่ออินเทอร์เน็ต” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง และ “เครือข่ายคนดูหนัง” มีการใช้การสื่อสารเพื่อตอบสนองต่อการใช้งานในบทบาทหน้าที่ต่างๆ ทุกๆ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทของการสื่อสารที่มีต่อการรวมกลุ่มเป็น “เครือข่ายคนดูหนัง”

4.1.1 บทบาทในการเชื่อมประสาน “สื่อมวลชน” กับ “สื่อสมัยใหม่” เข้าด้วยกัน

4.1.2 บทบาทในการทดแทนความรู้สึกลึกที่อยากแสดงออกแต่ทำไม่ได้

4.1.3 บทบาทในการเชื่อมโยงอุดมการณ์ของกลุ่มเข้ากับอุดมการณ์ของตน

4.1.4 บทบาทในการสร้างความหมายใหม่

4.1.5 บทบาทในการสร้าง Group Like

4.1.6 บทบาทในการเป็นตัวกลางสร้างความสัมพันธ์

4.1.7 บทบาทด้านการแสวงหาและแบ่งปันข้อมูล

4.1.8 บทบาทในการธำรงรักษาเพื่อนเก่าและสานความสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่

4.2 บทบาทของการสื่อสารที่มีต่อการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

ในส่วนของบทบาทการสื่อสารที่มีต่อการแสดงสิทธิและเสียงของ “เครือข่ายคนดูหนัง” จะแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ตามลำดับของพัฒนาการการแสดงสิทธิและเสียงซึ่งบทบาทในระยะจากจุดเริ่มต้นสู่การเป็นคอกหนัง และระยะเพรียกหาแสงแห่งเสรีภาพ เป็นการใช้การสื่อสารจาก “มิติของปัจเจกบุคคล” ส่วนระยะจุดประกายความคิดโดยนิตยสาร BIOSCOPE และระยะก่อตั้ง “เครือข่าย

คนดูหนัง” เป็นการใช้อารมณ์ความรู้สึกจาก “มิติของเครือข่าย” ดังต่อไปนี้

4.2.1 ระยะจากจุดเริ่มต้นสู่การเป็น “คอหนัง”

4.1.1 บทบาทในการตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ตนเอง

4.1.2 บทบาทในการสร้างความสนุกสนานและให้ความบันเทิง

4.1.3 บทบาทในการทำให้เกิดการเรียนรู้

4.1.4 บทบาทในการสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับชีวิต

4.1.5 บทบาทในการเสริมสร้างกำลังใจในการดำรงชีวิต

4.1.6 บทบาทในการทดแทนความรู้สึกที่อยากแสดงออกแต่ทำไม่ได้

4.1.7 บทบาทในการสร้างทัศนคติใหม่ต่อเรื่องราวต่างๆ

4.1.8 บทบาทการเป็นเพื่อน

4.1.9 บทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต (Part of Life)

4.2.2 ระยะเพียรพยายามแสวงหาแสงแห่งเสรีภาพ

4.2.1 บทบาทในการทดแทนความรู้สึกที่อยากแสดงออกแต่ทำไม่ได้

4.2.2 บทบาทในการสร้างให้เกิดสำนึกร่วม

4.2.3 บทบาทในการแสดงออกว่าเป็นพวกเดียวกัน

4.2.3 ระยะจุดประกายความคิดโดยนิตยสาร BIOSCOPE

4.3.1 บทบาทในการใช้เป็นพื้นที่สาธารณะ

4.3.2 บทบาทในการสนับสนุนและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

4.3.3 บทบาทในการต่อยอดคุณธรรมร่วม

4.2.4 ระยะก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง”

4.4.1 บทบาทในการประกาศ “ตัวตน”

4.4.2 บทบาทในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็น “พื้นที่สาธารณะ”

4.4.3 บทบาทในการแปลงพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่เฉพาะกิจของเครือข่าย

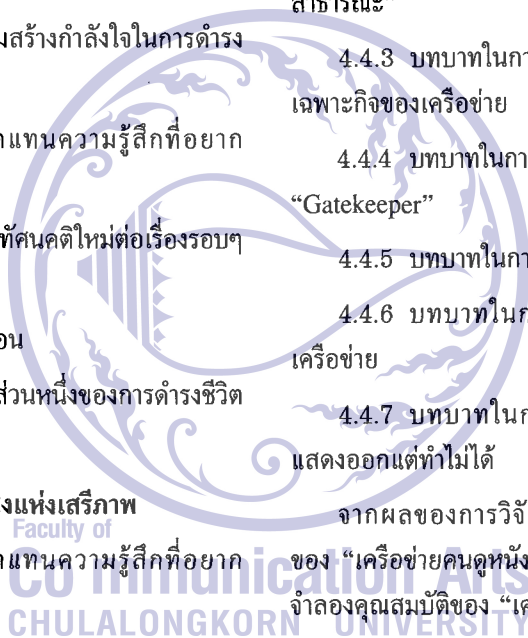
4.4.4 บทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และเป็น “Gatekeeper”

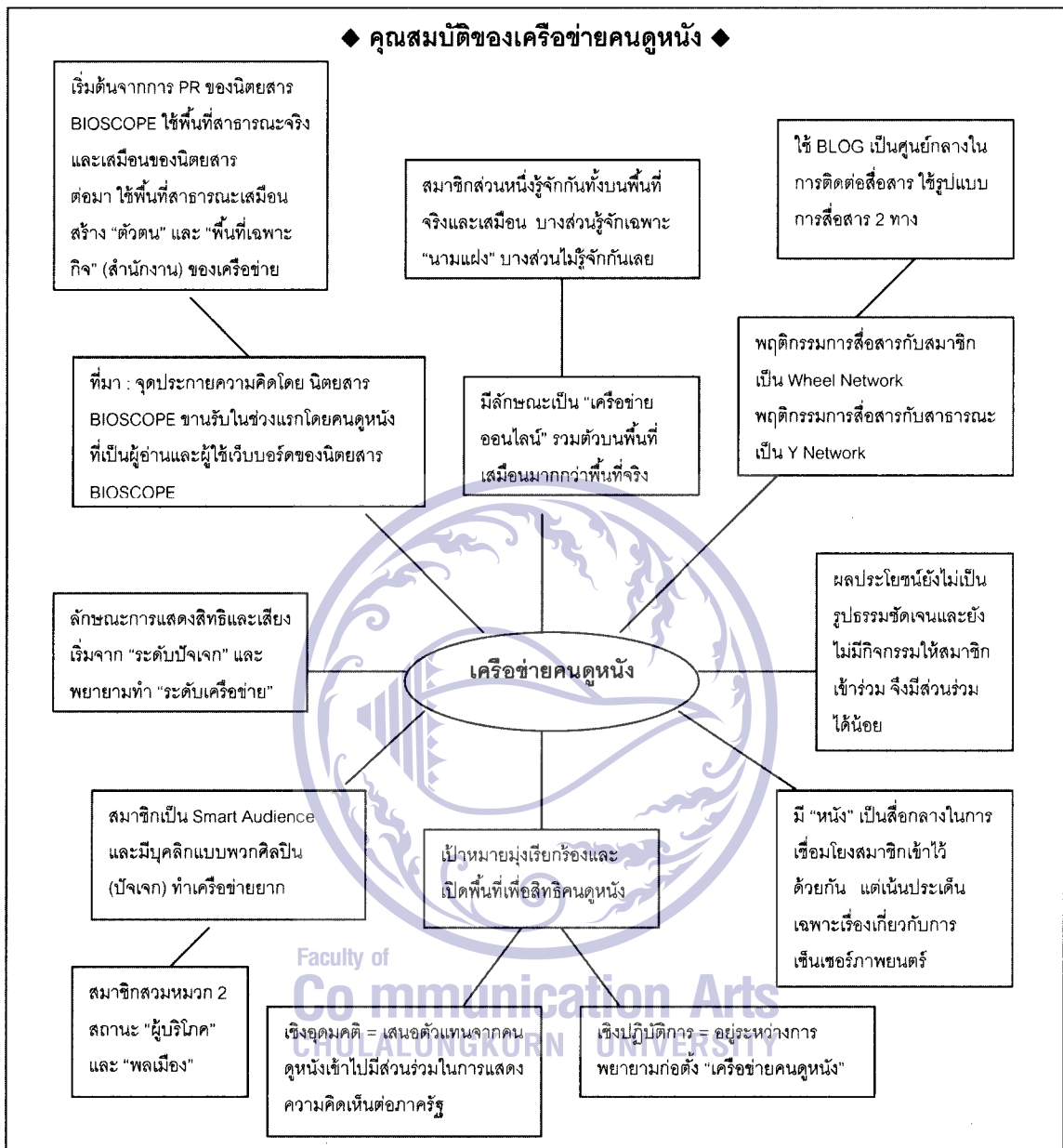
4.4.5 บทบาทในการแสวงหาแนวร่วมหรือเพื่อน

4.4.6 บทบาทในการสานความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย

4.4.7 บทบาทในการทดแทนความรู้สึกที่อยากแสดงออกแต่ทำไม่ได้

จากผลของการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเชิงโครงสร้างของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ผู้วิจัยสามารถนำมาสร้างแบบจำลองคุณสมบัตินี้ของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ได้ดังนี้

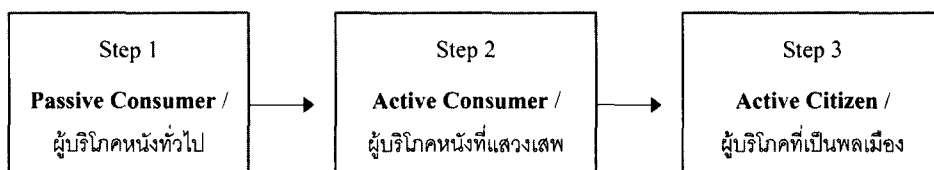

แผนภาพที่ 2 คุณสมบัติของ “เครือข่ายคนดูหนัง”

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้นำไปสู่ข้อค้นพบที่น่าสนใจในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. พัฒนาการของคนดูหนังจาก Passive Consumer สู่ Active Citizen

แผนภาพที่ 3 ลำดับขั้นพัฒนาการของ “คนดูหนัง”

จากแผนภาพที่ 3 ผู้วิจัยจะอธิบายใจความหลักของแผนภาพดังต่อไปนี้ ในช่วง Step 1 อันหมายถึงจุดเริ่มต้นของการเป็นผู้ชมภาพยนตร์ หรือ “ผู้บริโภคภาพยนตร์” ทุกคนก็ต้องเริ่มต้นด้วยการเป็นผู้ชมธรรมดาที่เปรียบเสมือนกับ Passive Consumer ด้วยกันทั้งนั้น เป็นกลุ่มผู้ชม/ผู้บริโภคหนังที่ตอบสนองต่อระบบตลาดของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ภายในประเทศที่มีการจัดจำหน่ายภาพยนตร์จากต่างประเทศและภาพยนตร์ไทยในระบบโรงภาพยนตร์ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า Passive Consumer ก็คือ กลุ่มผู้บริโภคที่ยังไม่กระตือรือร้นที่จะแสวงเสพ แต่จะเสพสื่อภาพยนตร์ตามที่ระบบตลาดโรงภาพยนตร์ส่วนใหญ่มีไว้รองรับ ส่วนในช่วง Step 2 Active Consumer จะพัฒนาขึ้นจากความตื่นตัวของผู้บริโภคหนังที่มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหา เลือกสรรภาพยนตร์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายทั่วโลกมาตอบสนองต่อความต้องการที่จะเสพสื่อภาพยนตร์ ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของ “รสนิยมและความกระตือรือร้นเฉพาะบุคคล” ที่จะพัฒนาตัวเองจาก Passive Consumer ไปเป็น Active Consumer หรือไม่

เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ ก็พบว่า สมาชิกเครือข่ายคนดูหนังเป็นผู้บริโภคภาพยนตร์ที่มีพฤติกรรมแบบ Active Consumer และก้าวข้ามเขตแดนจากการเป็นเพียง Passive Consumer มานานแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น สมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง ยังได้พัฒนาตัวเองไปอีกขั้นหนึ่ง

จากการเป็น Active Consumer แล้วอย่างกรายเข้าสู่ช่วง Step 3 การพัฒนาไปสู่การเป็น Active Citizen ซึ่งเป็นความพยายามที่จะโยกสถานภาพจากที่เป็นเพียง “ผู้บริโภคภาพยนตร์ที่แสวงเสพ” (Active Consumer) ไปสู่การเป็น “พลเมืองที่กระตือรือร้น” (Active Citizen) อันสืบเนื่องมาจากปัญหาและข้อพิพาทต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ในประเทศไทยซึ่งสั่งสมปัญหามาเป็นเวลานาน กว่าหลายสิบปี แม้ในที่สุด ปี พ.ศ. 2551 จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่แทนฉบับเดิม (2473) เพื่อใช้ควบคุมสื่อภาพยนตร์โดยเปลี่ยนมาใช้ระบบการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ (ระบบเรตติ้ง) แล้วก็ตามกลับปรากฏว่ามีการบรรจุนโยบายที่ให้อำนาจในการ “สั่งแบน” หรือ “สั่งตัด” (มาตรา 26 และ 29) ภาพยนตร์ได้เหมือนเช่นเดิมอยู่ดี

“เครือข่ายคนดูหนัง” จึงเกิดขึ้นเพื่อทวงถามเรียกร้อง และต้องการมีส่วนร่วมใน สิทธิ ฟังมี ฟังได้ ที่พวกเขาจะได้รับผลกระทบจากสถานะของ “ผู้บริโภค” แต่จะเป็นการเรียกร้องต่อรองจากสถานภาพของ “พลเมือง” แทน เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า การจะพัฒนาจาก Active Consumer ไปเป็น Active Citizen ได้นั้น ย่อมเกิดจากความรู้สึกว่าถูกละเมิดสิทธิในฐานะพลเมือง หรือรู้สึกว่าคุณเอร็ดเอาเปรียบไม่ได้รับความเป็นธรรมในฐานะของ “ผู้บริโภคที่บรรลุนิติภาวะ” แล้ว

2. กว่าจะถึงวันที่ “ผู้บริโภค” กลายเป็น “พลเมือง” (ที่แท้จริง) เส้นทางสายใหม่ของพลเมืองยุควัฒนธรรมไร้พรมแดน

เมื่อพิจารณาจาก “เส้นทางของเครือข่ายคนดูหนัง” จะพบว่า จุดเริ่มต้นที่แท้จริงของกระบวนการแปรสภาพจาก “ผู้บริโภค” ไปเป็น “พลเมือง” ของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังนั้น เกิดจากการสะสมความไม่พอใจในมิติของปัจเจกบุคคลที่มีต่อกระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ด้วยระบบการเซ็นเซอร์ของไทยที่ใช้ในการควบคุมสื่อภาพยนตร์มาอย่างยาวนานตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 อันนำมาซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการออกคำสั่ง “เซ็นเซอร์” หรือ “แบน” ภาพยนตร์มาแล้วมากมาย ดังเช่นกรณีของ “แสงศตวรรษ” (2550) ภาพยนตร์ไทยที่มีปัญหาในกระบวนการเซ็นเซอร์ ส่งผลให้มีกระแสต่อต้านออกมามากมายจากกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ โดยเฉพาะในพื้นที่สาธารณะที่เปิดกว้างทางการเข้าถึงให้กับผู้คนในศตวรรษที่ 21 บนสื่อตัวใหม่ล่าสุดอย่าง “อินเทอร์เน็ต”

ความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยีการสื่อสาร และโลกยุคอินเทอร์เน็ต (Cyber World) ได้ก่อให้เกิดช่องทางใหม่ๆ แก่ “ผู้บริโภค” ซึ่งมีเทคโนโลยีอยู่ในมือ และเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ผ่านตัวแทนใดๆ เป็นไปได้มากขึ้น และแม้จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่ (พ.ศ. 2551) ที่กำหนดให้ใช้การควบคุมสื่อภาพยนตร์ด้วยระบบเรตติ้งแทนระบบเซ็นเซอร์แบบเดิม แต่ก็ยังคงปรากฏแนวคิดที่เอื้อให้เกิดการ “สั่งตัด สั่งแบน” (CUT and BAN) ได้จากคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์อยู่เช่นเดิม อันก่อให้เกิดเป็นชนวนความไม่พอใจในกลุ่มคนดูหนังที่มีต่อภาครัฐ นั่นเท่ากับว่าความตระหนักในปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมสื่อภาพยนตร์ได้ถูกตอกย้ำซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่าพระราชบัญญัติภาพยนตร์ฉบับใหม่ไม่ได้แก้ปัญหาเกี่ยวกับระบบเซ็นเซอร์ภาพยนตร์อย่างที่คิดว่ามันจะเป็น นำไปสู่การเกิดสำนึกในความเป็นพลเมืองของปัจเจกบุคคล และต้องการมีสิทธิมีเสียงในประเด็นที่ตนเองเกี่ยวข้อง

เมื่อนิตยสารไบโอสโคปเสนอความคิดเรื่องการก่อตั้ง “เครือข่ายคนดูหนัง” เพื่อโอกาสในการเสนอตัวแทนจากภาคประชาชนที่เป็น “ตัวแทนของคนดูหนัง” ให้ได้เข้าไป มีสิทธิ มีเสียง และมีตัวตน ต่อภาครัฐในการเสนอความคิดเห็นต่อการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับสื่อภาพยนตร์ จึงมีการขานรับจาก “ผู้บริโภคหนังกลุ่มหนึ่ง” โดยการสร้าง “BLOG เครือข่ายคนดูหนัง” ขึ้นมาเพื่อเป็นพื้นที่ในการสื่อสารกับสมาชิกเครือข่ายและกับสาธารณะ ทั้งรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับความคืบหน้าของการออก “กฎกระทรวง” การบังคับใช้ระบบเรตติ้งตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ฯ ทั้งยังเป็นพื้นที่ของการสร้างตัวตนในมิติของเครือข่าย ให้ได้มีสิทธิมีเสียง มีความชอบธรรมทางการสื่อสารมากขึ้นกว่าในมิติของปัจเจกบุคคล ดังที่ Habermas (1984, 1987) อ้างถึงใน กาญจนาก แก้วเทพ 2551) เสนอว่า ในสังคมเสรีประชาธิปไตยทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องผลประโยชน์จากมิติต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน กลไกทางสังคมกลไกหนึ่ง ที่สร้างสมดุลระหว่างมิติต่างๆ นั้นก็คือ “พื้นที่สาธารณะ” (Public Sphere) เนื่องจากในพื้นที่สาธาณะนั้นคนทุกกลุ่มจะสามารถสื่อสารได้อย่างเต็มที่ และในบริเวณพื้นที่ที่ “ไร้มิติทางด้านการเวลาและขอบเขต” ของสื่ออินเทอร์เน็ตนี้เองที่ได้กลายเป็น “พื้นที่สาธารณะในรูปแบบใหม่” ที่แตกต่างจากที่ Habermas เคยยืนยันเอาไว้ว่า รูปแบบของการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะ จำเป็นจะต้องเป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตากัน (Face-to-Face Communication) แต่ในโลกปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่อย่างโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต สามารถเชื่อมร้อยผู้คนที่ห่างไกลในแง่ระยะทางให้สามารถติดต่อสื่อสารในเวลาเดียวกันได้ และสามารถเคลื่อนย้ายการโต้แย้งอภิปรายกันไปเป็นใน “พื้นที่สาธารณะแบบเสมือน” (Virtual Public Sphere) หรือการสื่อสารผ่านสื่อกลาง (Mediated Communication) ได้ จึงเท่ากับว่า “เครือข่ายคนดูหนัง” ได้พยายามสรรสร้างพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ในโลกเสมือนของสื่ออินเทอร์เน็ตขึ้นมาแทนที่พื้นที่สาธารณะทางกายภาพแบบดั้งเดิม

และเมื่อพิจารณาจากมิติของ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” การเข้าไปใช้พื้นที่สาธารณะของสื่ออินเทอร์เน็ตของคนดูหนึ่งกลุ่มนี้ จะพบว่า เป็นความพยายามที่จะทำ “สำนึกในความเป็นพลเมือง” ให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ แม้ว่ายังไม่ถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็น “พลเมืองที่แท้จริง” ได้ เพราะจะต้องผ่านขั้นตอนของการดำเนินการใดๆ ก็ตามที่จะส่งผลในทางปฏิบัติ (Take Action) อย่างเป็นทางการ เช่น การรวมพลเพื่อสำแดงพลังการยื่นจดหมายเปิดผนึกต่อภาครัฐฯ เสียก่อน จึงจะสามารถกล่าวได้ว่าประชาชนกลุ่มนั้นได้ก้าวข้ามเส้นแบ่งของการเป็น “ผู้บริโภค” ที่ไม่เคยมีสิทธิ มีเสียง ไปเป็น “พลเมืองที่แท้จริง” มีสิทธิ มีเสียง มีตัวตนต่อภาครัฐฯ ในประเด็นของส่วนรวมที่ตนเองก็เกี่ยวข้องได้อย่างเต็มภาคภูมิ สำหรับการกระทำการแสดงออกของ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” นั้น แม้จะเป็นแค่การย่างก้าวเดินเพียงก้าวแรก แต่ก็นับได้ว่าเป็นความพยายามที่น่าชื่นชม ไม่ว่าถึงที่สุดแล้วจะบรรลุจุดประสงค์ของเครือข่ายหรือไม่ก็ตาม แต่หากไม่มีการเริ่มต้นก้าวแรกก็จะมีวันมีก้าวต่อไป

ในยุคที่วัฒนธรรมไร้พรมแดนทางกันและสามารถเชื่อมต่อเข้าด้วยกันทั่วทุกมุมโลกด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารอย่างสื่ออินเทอร์เน็ต การต่อสู้เพื่อเสรีภาพในการเสพสื่อหรือเพื่อช่วงชิงคุณค่าความหมายรวมถึงอุดมการณ์บางอย่างที่ปรากฏในสื่อจากสถานภาพของ “พลเมือง” นั้น คงจะทยอยปรากฏออกมาให้เห็นอีกเรื่อยๆ ซึ่งก็คงจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะสื่อภาพยนตร์อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่รวมถึงสื่อแขนงอื่นๆ ด้วย เพราะกลไกการปิดกั้นจากภาครัฐคงไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพอีกต่อไป

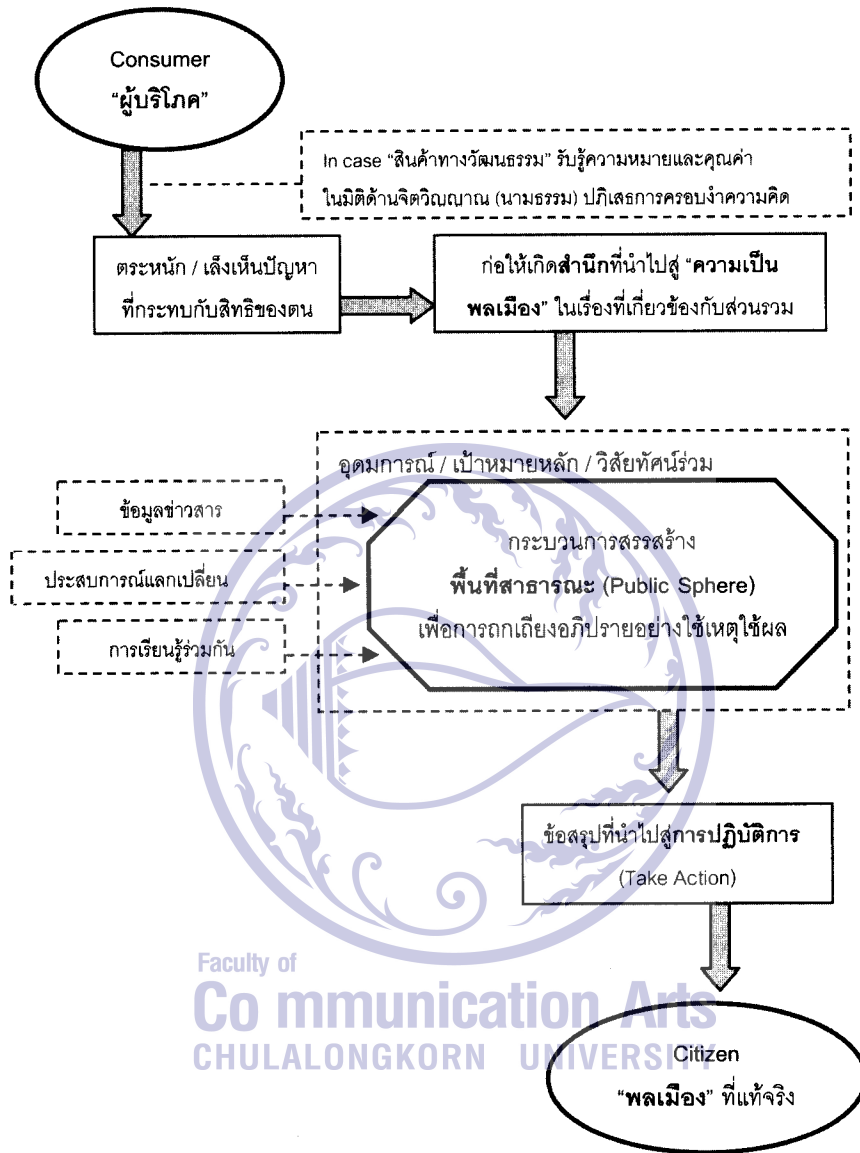
ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษา “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” สามารถนำมาออกแบบจำลองกระบวนการแปรสภาพ “ผู้บริโภค” ไปเป็น “พลเมือง” โดยใช้กลไกการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะ ได้ดังนี้

3. “Hot Issue” กระแสต้องมาก่อน...พลังสำคัญในการขับเคลื่อน “เครือข่ายคนดูหนึ่ง”

ในการขับเคลื่อน “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” ประเด็นการสื่อสารที่สามารถเรียกความสนใจทั้งจากสมาชิกเครือข่ายคนดูหนึ่งและผู้ชมภาพยนตร์ทุกๆ ไป ที่ใช้อินเทอร์เน็ตและเว็บบอร์ดในการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับภาพยนตร์ ก็คือ “ข่าวหรือกระแสที่เกี่ยวกับการเซ็นเซอร์หรือการแบนภาพยนตร์” ดังจะเห็นได้จากในสภาวะปกติที่ไม่มีข่าวร้อนเกี่ยวกับภาพยนตร์ จำนวนสถิติของผู้เข้าชม Blog ของเครือข่ายคนดูหนึ่ง ก็จะค่อนข้างน้อย แต่เมื่อใดก็ตามที่มีข่าวร้อนเกี่ยวกับการเซ็นเซอร์หรือการแบนภาพยนตร์ จำนวนสถิติของผู้เข้าชม Blog และเข้ามาแสดงความคิดเห็นใน Blog ก็จะมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงสามารถกล่าวได้ว่า “สภาวะวิกฤติ” เป็นดั่งน้ำมันหล่อลื่นอย่างดีที่จะช่วยผลักดันให้เครือข่ายคนดูหนึ่งสามารถก้าวต่อไปได้ เพราะปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลให้ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” ขยายฐานแนวร่วมออกไปได้ ก็คือ “การบริหารจัดการในการควบคุมสื่อภาพยนตร์ของภาครัฐ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากภาครัฐมีมาตรฐานการทำงานในการจัดเรตหรือการเซ็นเซอร์ที่คัดค้านกับสายตาของผู้ชมมากๆ “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” ก็จะเติบโตขึ้นได้อีก จนอาจกล่าวได้ว่า “เครือข่ายคนดูหนึ่ง” ไม่ได้เป็นเครือข่ายที่โตได้ด้วยการพยายามเคลื่อนไหวของเครือข่ายเอง แต่เป็นเครือข่ายที่โตได้เพราะ “ความพลาดพลั้งของฝ่ายตรงข้าม”

4. “ความตัสก์” ไม่เข้าใครออกใคร: คุณสมบัตินี้ (ส่วนตัว) ที่เป็นก้างหินใหญ่ของการทำงาน “เครือข่าย”

เป็นที่ทราบกันดีว่า กลุ่มคนที่มี “บุคลิกเฉพาะตัว” (Character) แบบพวก “ติสต์” (Artist) หรือที่เราเรียกกันว่าพวกอารมณ์ศิลปิน เป็นกลุ่มคนที่มีความเป็นปัจเจกทางความคิดหรือเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นส่วนตัวสูง ซึ่งลักษณะเช่นนี้เองที่มักจะเป็นบุคลิกส่วนตัวของคนดูหนึ่งที่มีการดูหนังในปริมาณมาก โดยเฉพาะกับกลุ่มที่ชอบชมภาพยนตร์นอกกระแส หนังอาร์ต หนังอินดี้ ๆ มากๆ และสมาชิกเครือข่ายคนดูหนึ่งโดยส่วนใหญ่ ก็มี

แผนภาพที่ 4 แบบจำลองกระบวนการแปรสภาพ “ผู้บริโภค” ไปเป็น “พลเมือง” โดยการใช้ “พื้นที่สาธารณะ”

ลักษณะเช่นนี้ซึ่งอาจจะส่งผลให้รวมตัวกันเป็นกลุ่มได้ยาก หรือหากรวมกันได้ก็จะเป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีขนาดใหญ่มากนัก เพราะต่างคนต่างก็มีจุดยืนทางความคิด มีอารมณ์ส่วนตัวของตนเองที่จะทำหรือไม่ทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเครือข่ายคนดูหนัง และหากสมาชิกเครือข่ายคนดูหนัง “ไม่ยอมสละตัวตน” เพื่องานของส่วนรวมด้วยกันทั้งนั้นแล้ว โอกาสที่จะเกิดการมีส่วนร่วมจากสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวางคงจะเป็นไปได้ยาก และแม้ว่าจะไม่สามารถสรุปได้ว่าสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังเป็นเช่นนี้ทั้งหมด แต่ก็ก็เป็นส่วนเล็ยวหนึ่งของข้อเท็จจริงที่ผู้วิจัยได้พบ

ข้อเสนอแนะที่มีต่อ “เครือข่ายคนดูหนัง”

1. “เครือข่ายคนดูหนัง” ควรเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการควบคุมสื่อภาพยนตร์ของประเทศไทย รวมถึงของต่างประเทศด้วยเพื่อที่กลุ่มสมาชิกจะได้มีความรู้/ความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของตัวบทกฎหมายให้แข็งแรงเสียก่อน ทั้งในเชิงเปรียบเทียบ กับประเทศอื่นๆ และในเชิงการนำมาบังคับใช้ของไทย เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังเข้ามาร่วมเครือข่ายด้วย “ใจที่รักหนัง” แต่ยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายและการใช้สิทธิของพลเมืองไม่มากนัก

2. “เครือข่ายคนดูหนัง” ควรจะมีที่ปรึกษาที่เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมสื่อภาพยนตร์ และในส่วนของชุดความรู้เกี่ยวกับเครือข่าย ก็น่าจะมีที่ปรึกษาด้านกระบวนการทำงานเพื่อขับเคลื่อนและบริหารจัดการเครือข่ายด้วย

3. “เครือข่ายคนดูหนัง” ควรจะมีตราสัญลักษณ์ (LOGO) เพื่อเป็นภาพตัวแทนของ “เครือข่ายคนดูหนัง” และเปิดให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบโลโก้ เพื่อสร้าง “ตัวตน” และ “การจดจำได้” ให้แก่สมาชิกและสาธารณะ หรือร่วมกันผลิตสื่อวัตถุที่สมาชิกสามารถแสดงตนว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ได้ เช่น เสื้อยืด, เข็มกลัด ฯ ทั้งยังเพื่อเป็นการระดมทุนการดำเนินงานหรือกิจกรรมของเครือข่ายในระยะต่อมามีด้วย

4. ควรเพิ่มประเด็นการสื่อสารของ “เครือข่ายคนดูหนัง” ให้เห็นว่าทางเครือข่ายจะมีการเคลื่อนไหวด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วย นอกเหนือจากการมุ่งแสดงออกว่าไม่เห็นด้วยกับการเซ็นเซอร์เพียงอย่างเดียว อาทิเช่น การจัดกิจกรรมดูหนังร่วมกัน, การทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในรูปแบบที่เป็นทางการน้อยลง โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นการพูดคุยไปที่ตัวบทกฎหมายเป็นหลักเพียงแนวทางเดียว

5. ด้วยคุณสมบัติเด่นส่วนตัวของสมาชิกเครือข่ายคนดูหนังหลายคน เป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะและเทคนิคของภาพยนตร์มาก เพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีผลงานวิจารณ์ภาพยนตร์เผยแพร่ตามสื่ออินเทอร์เน็ต กระทั่งได้รับโอกาสให้เขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ลงในนิตยสารภาพยนตร์ต่างๆ จึงน่าจะมีความเป็นไปได้ที่จะผลักดันหรือขยายให้เครือข่ายนี้เป็นชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการวิจารณ์หนัง ตลอดจนเปิดกว้างให้เห็นว่าอินดี้รับสมาชิกที่เป็นคนดูหนังหลายๆ แบบ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นคนดูหนังที่มีการดูอย่างจริงจัง (serious audience) ในเชิงการวิพากษ์วิจารณ์เท่านั้น เพื่อช่วยกันยกระดับกลุ่มคนดูหนังและร่วมแบ่งปันความรู้ทางด้านศิลปะภาพยนตร์ระหว่างกันเพื่อให้สมาชิกคนอื่นๆ สามารถพัฒนาตนเองเป็น “ผู้ชมตามคม” ได้

ข้อเสนอแนะที่มีต่อผู้ที่ต้องการสร้างเครือข่าย

1. ก่อนที่จะเริ่มต้นสร้างเครือข่าย ควรมีการวิเคราะห์ “ข้อดี-ข้อด้อย” ของกลุ่มคน/องค์กร ที่จะร่วมมือกันสร้างเครือข่ายว่ามีอะไรบ้าง และนำข้อมูลนั้นมาใช้เป็น “ต้นทุน” สำคัญในการสร้างและดำเนินงานเครือข่าย ตลอดจนสมาชิกของเครือข่ายจะต้องมีความพร้อมสำหรับการเปิดใจรับความแตกต่างหลากหลายโดยที่ยังคง “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ของกันและกันเอาไว้ได้

2. ในการก่อตั้งเครือข่าย ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเหมือนประตูด่านแรกที่จะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ก็คือ ปัจจัยทางด้านอุดมการณ์/เป้าหมาย หรือ ประเด็นที่มีร่วมกัน กลุ่มคนที่ต้องการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายหรือต้องการสร้างเครือข่าย ควรจะตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง

และกลุ่มคนที่จะสร้างเครือข่ายร่วมกันว่า มีความเข้าใจในพันธกิจของเครือข่ายที่ตรงกันหรือไม่ เพื่อที่จะได้ไม่หลงเป้าหมายหรือประเด็นร่วม เมื่อมีความต้องการที่ตรงกันก็จะสามารถช่วยกันขับเคลื่อนเครือข่ายในระยะต่อๆ ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะช่วยย่นระยะเวลาของการ “เกาะไม่ถูกที่คั่น” ไปได้

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเชิงปริมาณในกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ทั่วประเทศ หรืออาจจะจำกัดพื้นที่ในระดับจังหวัดก็ได้ว่ามีทัศนคติ ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ถ้าจะมีการจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนมาทำงานร่วมกับภาครัฐเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือมาตรการใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนหรือสื่อภาพยนตร์

2. หาก “เครือข่ายคนดูหนัง” ยังสามารถขยายขอบข่ายและดำรงอยู่ได้โดยไม่สลายตัวไปในอีก 3-5 ปีข้างหน้า ผู้วิจัยเสนอว่าให้มีการต่อยอดงานวิจัยโดยการทำวิจัย

ในลักษณะเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อันเป็นความร่วมมือระหว่างนักวิจัยกับ “เครือข่ายคนดูหนัง” ในการขับเคลื่อนเครือข่ายและออกแบบกิจกรรมร่วมกัน เพื่อจะค้นหาวิธีบริหารจัดการเครือข่ายที่มาจากกรณีมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง โดยมีนักวิจัยเป็นผู้ช่วยประสานความร่วมมือและระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะมาเสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) ให้กับเครือข่าย เพื่อเป็นพลังผลักดันให้สามารถเป็น “อีกหนึ่งทางเลือก” ของผู้ชมภาพยนตร์ เพื่อเป็นตัวแทนของภาคประชาชนที่สามารถสื่อสารกับภาครัฐได้ เพราะในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นการศึกษาตั้งแต่จุดเริ่มต้นในช่วงระยะแรกของวงจรชีวิตเครือข่ายคือ ระยะของการก่อตัว ซึ่งถ้า “เครือข่ายคนดูหนัง” สามารถขยายขยายเข้าสู่ช่วงชีวิตของเครือข่ายในระยะต่อไปได้ การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจะก่อให้เกิดประโยชน์กับ “เครือข่ายคนดูหนัง” และการพัฒนาองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายแบบเสมือน (online) ได้อีกมาก

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ : ทศนะของ Habermas ใน มงส์สื่อใหม่ มงส์สังคมใหม่. กรุงเทพฯ : เอดิชั่น เพรส โปรดักส์, 2543
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. **สื่อบันเทิง : อำนาจแห่งความไร้สาระ**. กรุงเทพฯ : ออล อเบอร์ท์ พรินท์, 2542
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. **สายธารแห่งนักคิดเศรษฐกิจการเมืองกับสื่อสารศึกษา**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2551
- กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาเครือข่ายภาคีสุภาพ. ใน **สื่อเล็กๆ ที่นำไปในงานพัฒนา** โครงการเมธีวิจัยอาวุโส ฝ่ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2552
- กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2549
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ซัคเซส มีเดีย, 2543
- จารุณี พัชรวิมานสกุล. **การศึกษาเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มชีวิต** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542

ชัยยุทธ อภินันท์ธรรม. ปัญหาและแนวโน้มของการจำกัดระดับผู้ชมภาพยนตร์ในประเทศไทย. โครงการเฉพาะบุคคล วารสารสาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

รักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม. ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย. รายงานการวิจัยคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

รัตนา จักกะพาก. สภาพการณ์ของภาพยนตร์ไทยในอนาคต : ศึกษาวิเคราะห์จากทีมงานผู้สร้าง ผู้ชม และนักวิชาการภาพยนตร์. รายงานการวิจัยทุนวิจัยกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สุรรัตน์ โกสุมศุภมาลา. บทบาทของการสื่อสารในการธำรงรักษาเครือข่ายแฟนคลับวงโมเดิร์นด็อก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ภาษาอังกฤษ

Habermas, Jurgen. **The Theory of Communicative Action**. Boston: Beacon Press, 1984, 1987

Habermas, Jurgen. **The Structural Transformation of the Public Sphere : An Inquiry into a Category of Bourgeois Society**. translated by Thomas Burger and Frederick Lawrence. Cambridge: Polity Press, 1992

Joseph M. Boggs, Dennis W. Petrie. **The Art of Watching Film**. 7th ed. Boston : McGraw-Hall, 2008